

Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap
Sociologi/Institutionen för Sociala och psykologiska studier

Joel Nilsson

Mätning av generell skam

- Raschanalys av Retzingers fysiska markörer och utmanande beteenden

Measuring general shame

- Rasch Analysis of Retzinger's Physical Cues and Challenging Behaviors

Examensarbete 15 hp
Sociologi

Datum/Termin: 13-02-19/VT
Handledare: Daniel Bergh
Examinator: Gunilla Lönnbring

SAMMANFATTNING

I den här uppsatsen har jag försökt att konstruera ett mätinstrument för att mäta skam utifrån Thomas Scheffs forskning. De 14 påståenden som ingår i mätinstrumentet är baserade på Suzanne Retzingers forskning om kroppsliga markörer för skam och de resulterande utmanande beteendena. Flera forskare har lyft fram vikten av att någon tar fram ett mätinstrument för att kvantitativt mäta skam och syftet med min uppsats är att försöka att ta reda på om det är möjligt att göra det eller ej.

180 Studenter vid Karlstads universitet fick besvara ett frågeformulär, som totalt besvarades av 176 studenter, 124 kvinnor och 52 män. Data analyserades med den polytoma raschmodellen i datorprogrammet RUMM 2030.

Resultatet visar att mätinstrumentet inte enbart mäter skam (flerdimensionalitet), eller i bästa fall åtminstone flera olika typer av skam, och att påståenden i mätinstrumentet inte fungerar likadant för alla respondenter (DIF-effekter) samt att mätinstrumentet som helhet hade dålig passform gentemot raschmodellen.

Min slutsats är att det är möjligt att konstruera mätinstrument för att mäta skam utifrån Scheffs teoretiska ramverk men att det kräver mer arbete och fler revideringar än vad som har varit möjligt möjligt att genomföra inom ramen för detta uppsatsarbete.

Nyckelord: *Skam, *Scheff, *Retzinger, *Fysiska markörer, *Raschmodellen, *Raschanalys

ABSTRACT

In this paper I have tried to construct a composite measure of shame, based on the research of Thomas Scheff. I have created 14 statements based on Suzanne Retzingers research about physical cues for shame and the resulting challenging behaviors. Several scientists have emphasized the importance of constructing a measure of shame. Therefore, the purpose of this project is to try to find out if it is possible to measure shame quantitatively or not.

The statements were used in a survey and were administrated at Karlstad University. In total, 180 respondents participated in the study, but four respondents were excluded due to lack of standardization. By using the polytomous rasch model, and the software RUMM 2030, data from 176 respondents, of whom 124 were female and 52 were male, were analyzed.

The result showed that the instrument not only measures shame (but is rather multidimensional), or in the best case different types of shame, and that the statements do not work invariantly across subgroups (differential item functioning). It also showed that the instrument as a whole had a poor fit to the rasch model.

My conclusion is that it is possible to construct an instrument to measure shame based on Scheffs theory. But it will require more work and revisions than what can be done within this course, in order to reach an invariant measure.

Keywords: *Shame, *Scheff, *Retzinger, *Physical Cues, *The Rasch Model, *Rasch Analysis

FÖRORD

Idén till den här uppsatsen dök upp redan på B-kursen, då jag introducerades för Scheffs teorier när jag skulle skriva en hemtentamen. I slutet av B-kursen utformade jag och en studiekamrat ett mätinstrument för globaliseringsbegreppet, då dök tanken upp på att forma ett mätinstrument baserat på Scheffs skambegrepp.

Basen för uppsatsen är Scheffs egna teorier och Suzanne Retzingers forskning användes för att konstruera påståendena, där avsikten var att ta reda på hur respondenter anser att de upplever skam. Min uppsats fokuseras på de kroppsliga markörer som finns. Den andra delen av instrumentet är konstruerat av Emil Lundell och fokuserar på de språkliga markörerna. Så för att undvika missförstånd så vill jag förtydliga att den här uppsatsen är min enskilda men mätinstrumentet har vi konstruerat tillsammans och därför kommer det att finnas partier (främst i metodavsnittet) som är skrivna i vi-form.

Det finns några personer som jag skulle vilja passa på att rikta ett tack till. Den första är min handledare Daniel Bergh, som har handlett mig från andra sidan jordklotet i Australien. Den här uppsatsen har varit en utmaning på flera nivåer och då har det känts både tryggt och givande att ha tillgång till en handledare som kan ge vägledning. När det uppstod ett problem med tillgång till datorprogram så kunde han lösa det och han har gett mig goda råd. Sen vill jag också tacka Annika Jonsson för den utmanande hemtentan som hon gav mig på den andra delkursen på B-kursen och hennes uppmuntrande till att den här uppsatsen kunde genomföras, på så sätt introducerades jag för forskningen och fick klartecken till att skriva uppsatsen.

Sen går det inte att kringgå utan att jag också måste tacka Emil Lundell, som har konstruerat de resterande påståendena i mätinstrumentet, de berör språkliga markörer. Den här processen har varit väldigt intressant och tidskrävande och då har det varit inspirerande att ha någon att bolla idéer med.

Innehåll:

1. BAKGRUND.....	1-6
1.1 Kritiken mot kvantitativa undersökningar.....	2-3
1.2 Mätning.....	3-4
1.3 Raschanalys och termer.....	4-6
1.3.1 Uppskattad förmåga.....	4
1.3.2 Svårighetsgrad.....	4-5
1.3.3 Kategori.....	5
1.3.4 Tröskel.....	5
1.3.5 Person separation index.....	5
1.3.6 Riktning.....	5
1.3.7 Logits.....	5-6
1.4 Syfte.....	6
1.5 Frågeställning.....	6
2. TEORI.....	6-12
2.1 Skam.....	6-7
2.2 Begreppets ursprung.....	7-8
2.3 Hur skam kan ta form.....	8-11
2.4 Att göra känslor och emotioner till markörer.....	11-12
3. METOD.....	13-18
3.1 Konstruktion av mätinstrumentet.....	13-15
3.1.1 Utmanande beteenden.....	13
3.1.2 Visuella tecken för skam.....	14
3.1.3 Visuella tecken för ilska.....	14
3.1.4 Mätinstrumentets påståenden.....	15
3.2 Deltagare.....	15
3.3 Mätinstrument.....	15
3.4 Datainsamlingsmetod.....	16
3.5 Undersökningens genomförande.....	16
3.6 Databearbetning.....	16
3.7 Etik.....	16-17
3.8 Bortfall.....	17-18
3.9 Resultatavsnittets utformning.....	18

4. RESULTAT.....	19-20
4.1 Passform.....	19
4.2 Rangordning.....	19
4.3 Lokalt oberoende.....	19
4.4 Endimensionalitet.....	20
4.5 Invarians.....	20
4.6 Samlad bedömning.....	20
5. DISKUSSION.....	21-26
5.1 Reliabilitet och validitet.....	21
5.2 Problem med enkäten.....	21-23
5.3 Förbättringar.....	23-24
5.4 Slutsats.....	24-26
5.5 Framtida forskning.....	26
6. REFERENSER.....	27-28
7. BILAGOR.....	29-37
7.1 Enkäten.....	29-31
7.2 Tabeller som refereras till i resultatavsnittet (Tabell 1-5).....	32-36
7.3 Smith's test för strikt endimensionalitet.....	37

1. BAKGRUND

Det är ingen överdrift att påstå att skam är ett begrepp som de allra flesta inte riktigt vet vad det innefattar. Skam är ett tillstånd som kan ta många olika former och det är inte bara så att vi inte vill veta av när vi befinner oss i det utan generellt vill vi inte kännas vid att skam ens existerar.

Forskning har bedrivits på området och Thomas Scheff har haft en stor teoretisk betydelse inom sociologin och specifikt för forskningen som berör skam. Hans teoretiska arbeten har sällan operationaliserats empiriskt, forskningen som har bedrivits har nästintill uteslutande varit kvalitativt inriktad. Med den här uppsatsen vill jag försöka att göra det möjligt att ta fram ett sätt att nå ut till större populationer. Jag avser att bearbeta empirin som ligger till grund för skambegreppet, konstruera påståenden till ett mätinstrument (i enkätform) och på så sätt försöka mäta skam. I artikeln *Socialbidragstagande och statusbunden skamkänsla – En prövning av ekonomi-sociala band modellen* skriver forskarna att det för framtida forskning är viktigt att ta fram mätinstrument som mäter situationsbunden skam (Starrin, Kalander Blomkvist & Janson, 2003. s. 44).

Andrich (1988. s. 10) har poängterat att validiteten sänks om påståenden i ett mätinstrument används i ett sammanhang de inte är konstruerade för. Därför önskar jag i min uppsats konstruera ett mätinstrument för att mäta generell skam. Anledningen är att det är svårare att omkonstruera ett mätinstrument avsett att användas i ett sammanhang och uppnå lyckad mätning i en specifik situation än att anpassa ett generellt mätinstrument för olika situationer.

Thomas J. Scheff anser att forskningen måste börja tänka i nya banor och när han sökte i forskningsdatabaser så kunde han dra slutsatsen att raschanalys inte är någon välanvänd metod men många forskare har konstaterat att analysmetoden skulle kunna lösa en del av de befintliga problem som finns inom den klassiska testteorin. Han hävdar att kravet på endimensionalitet (ett av raschmodellens krav) är användbart för att mätskalor inte ska blanda ihop olika egenskaper och dimensioner. Det är av hög prioritet att konstruera endimensionella mätskalor för framtida forskning och det är något som Scheff anser att forskare bör utveckla (Scheff, 2012).

Med triangulering menas att olika teorier, metoder eller datatyper kombineras för att belysa en bestämd problemställning och då inom ramen för ett och samma forskningsområde (Brante,

2001. s. 330). Den tidigare forskningen kring skambegreppet har nästintill enbart varit kvalitativ inriktad, genom att intervjua människor och på så sätt kunna få de enskilda individernas synvinklar och tankar som på så sätt har legat till grund för forskningsfältet. En annan metod går ut på att observera beteenden, med andra ord att bedriva observationsstudier. Ett kvantitativt mätinstrument ersätter inte de andra metoderna, det öppnar bara upp för nya undersökningsmetoder som kanske kan ta forskningen framåt. Flera forskare anser att det finns ett behov av att ta fram och utveckla valida mätinstrument för att empiriskt mäta skam utifrån Scheffs teorier samt för att få belägg för att teorierna är giltiga grundat på data för stora populationer.

Det är min högst personliga åsikt att forskningen behöver ett mätinstrument för att mäta skam, för att på så sätt kunna nå ut till större populationer och för att kunna möjliggöra en triangulering i forskningen. Alla metoderna behövs och det är viktigt konstruera mätinstrumentet ifrån grunden och det är det som jag ska göra och det är ämnet för min C-uppsats. Jag vill ta reda på om det är möjligt att fånga in kroppsliga markörer för skam i enkätform, för om bara möjligheten finns och det går att utföra så finns det utvecklingsmöjligheter för mätinstrumentet på sikt. Målsättningen är med andra ord inte att få till ett perfekt mätinstrument utan att ta reda på om det är möjligt att konstruera instrumentet och vilka problem som kan uppstå under vägen.

1.1 Kritiken mot kvantitativa undersökningar

Statistiken är missvisande när effektstorlek inte rapporteras. Det finns forskare som hävdar att studier inom ekonomi, medicin, psykologi och sociala studier överlag missbrukar statistiken för att visa upp signifikanser. Studierna uppvisar aldrig effektstorlekar och genom att bara rapportera sannolikheten för att resultaten enbart påverkas av problem med urvalet eller respondenterna som har besvarat så negligerar de relevanta indikatorer som exempelvis effektstorlek. Genom att enbart använda signifikansprövningar så hävdar Scheff att resultaten mer eller mindre är meningslösa (Scheff, 2011. s. 264). Andrich betonar att i och med stora urval så händer det lätt att resultaten blir signifikanta (Andrich, 1988. s. 62). En studie med stort urval vars resultat är signifikant behöver inte betyda att skillnaden har någon betydelse. Scheff reflekterar över hur användandet av metaanalyser har ökat (Scheff, 2011. s. 265), med andra ord att resultaten från ett antal undersökningar inom ett och samma område ses som en

undersökningspopulation och att de statistiskt analyseras (Rosengren & Arvidson, 2002. s. 378). Ett problem som Scheff har noterat är hur studierna nästintill uteslutande lyfter fram och reflekterar över positiva resultat i studier, där sambanden och resultaten kan vara direkt svaga. Många av studierna kan vara direkt meningslösa, då de enbart är baserade på publicerade positiva resultat, istället för att fokusera på studiernas hela populationer.

För att försöka sammanfatta Scheffs riktade kritik mot attityd-/beteendeforskningen så verkar effektstorlekarna ha varit nära noll i många år och en anledning till att det kan vara så är att mätinstrumenten inte är valida. I attitydforskningen så framkommer det ofta att resultaten som uppstår beror på respondenternas oförenlighet mellan deras attityd och deras beteende, istället för att forskaren ifrågasätter mätinstrumentet. Den här formen av forskning replikeras och likvärdiga resultat presenteras flera gånger och det verkar inte som att forskningen kommer någonstans. Scheff anser att forskningen måste utvecklas och förändras, exempelvis genom att ta fram tydligt definierade koncept och procedurer som på sikt kan vara mer realistiska och effektiva (Scheff, 2011. s. 265).

1.2 Mätning

Om jag vill kunna mäta respondenternas grad av en egenskap och rangordna dem så måste jag konstruera ett mätinstrument som definierar variabeln som respondenterna placeras längs. För att mätinstrumentet ska mäta den avsedda egenskapen krävs det att det består av flera påståenden som mäter samma egenskap (Wright & Stone, 1979. s. 1).

Att praktiskt använda sig av mätning innebär att sätta sig in i strukturen bakom egenskapen, i detta fall generell skam, att försöka att uppskatta eller upptäcka en specifik mängd av en kvantitativ egenskap (Michell, 1997. s. 358). Lyckad mätning går att se som att data passar raschmodellen och resultatet av mätningen blir då en konstruerad intervallskala (Salzberger, 2010. s. 1275).

Genom att ta hänsyn till Thomas Scheffs kritik mot kvantitativa undersökningar och att han förespråkar endimensionella mätskalor så är det också den analysmetoden som jag vill och ska använda mig av när jag ska konstruera mitt mätinstrument. Raschmodellen har fyra grundförutsättningar och här vill jag kort redogöra för dem.

Med endimensionalitet menas att forskaren fokuserar på en egenskap eller en dimension i taget (Bond & Fox, 2007. s. 32). Individuella skillnader i en specifik egenskap går att omvandla till siffror, som sedan kan organiseras längs en linje, där en variabel behandlas i taget (Andrich, 1988. s. 9).

Med lokalt oberoende avses att den latent variabeln (det som jag avser att mäta) ska vara orsaken till att olika påståenden är relaterade till varandra (Kreiner, 2007. s. 276).

En annan grundförutsättning är korrekt rangordnad data. Den avsedda ökningen av en specifik förmåga längs svarskategorierna måste avspeglas i data. Med andra ord att svarskategorierna empiriskt förekommer i den förväntade ordningen längs en rangordnad skala. Däremot kan data passa den polytoma raschmodellen trots att trösklarna är omvända (Hagquist et al, 2009. s. 385).

Med kriteriet för invarians så menas att ett instrument ska fungera på samma sätt för alla individer (Hagquist, Bruce & Gustavsson, 2009. s. 382).

1.3 Raschanalys och termer

Raschmodellen används idag inom flera vetenskapliga discipliner och används för att ta fram mätinstrument och för att sedan granska dem. (Hagquist, Bruce & Gustavsson, 2009. s. 381). Här vill jag reda ut de centrala begrepp som är viktiga för just den här uppsatsen och jag försöker att presentera termerna på ett så lättåskådligt sätt som möjligt. Min tanke är att den här termlistan ska hjälpa läsaren att förstå resultatavsnittet. Om någon vill läsa en introduktionsartikel i att använda sig raschanalys och bekanta sig mer med analysmetoden så rekommenderar jag artikeln *Using the Rasch model in nursing research: An introduction and illustrative example* (Hagquist, Bruce & Gustavsson, 2009).

1.3.1 Med uppskattad förmåga (Ability estimate) åsyftas en uppskattning av respondentens placering längs en variabel och det baseras på respondentens svar i relation till alla observationer (Bond & Fox, 2007. s. 309), dvs. respondentens förmåga baserat på respondentens svar i relation hur alla respondenter besvarat mätinstrument. I den här studien innebär förmåga hur mycket skamkänslor den enskilde respondenten har.

1.3.2 En annan term är svårighetsgrad (Difficulty), som är en uppskattning av ett påståendes svårighetsgrad baserat på hur många respondenter som gav en hög poäng på påståendet (Bond

& Fox, 2007. s. 311). Här är uppskattningen av hur mycket skam som krävs för att respondenten ska välja ett svarsalternativ som ger höga poäng på påståendena.

1.3.3 Kategori (Category) syftar på ett påståendes olika svarskategorier. För den här studien så användes följande svarskategorier: 1 = Stämmer inte alls, 2 = Stämmer inte särskilt väl, 3 = Stämmer ganska väl, samt 4 = Stämmer mycket väl. I de fall där påståenden i enkäten är riktade så att de inte tyder på skamkänslor så är poängsättningen omvänd, då klickade jag i rutan ”omvänd poängsättning” (reversed scoring) när svarskategorierna specificerades i dataanalysen och i mätprogrammet RUMM 2030. I enkäten används svarskategorierna 1, 2, 3 och 4 och i RUMM kodades svarskategorierna som 0, 1, 2 och 3.

1.3.4 En tröskel (Threshold) är punkten där sannolikheten att respondenten väljer en kategori som ger högre poäng istället för en som ger lägre poäng är lika stor. Trösklarna visar också genomsnittsplaceringen eller genomsnittssvårigheten för påståenden (Bergh, 2011. s. 58). För den här studien har varje påstående 3 trösklar, för de påståenden som tyder på skam är trösklarna: punkten där sannolikheten för att välja 0 (stämmer inte alls) eller 1 (stämmer inte särskilt väl) är lika stor, punkten där sannolikheten för att välja 1 eller 2 (stämmer ganska väl) är lika stor, samt punkten där sannolikheten att välja 2 eller 3 (stämmer mycket väl) är lika stor. För de påståenden som inte tyder på skam representerar tröskel 0 stämmer mycket väl och så vidare. I och med att 14 av enkätens påståenden hör till min uppsats och varje påstående har tre trösklar så kommer det att finnas 42 trösklar.

1.3.5 Reliabiliteten undersöks med hjälp av Person Separation Index vid en raschanalys (Andrich, 1988. s. 84), vilket är en uppskattning av spridningen av eller separationen mellan respondenterna i den specifika variabeln (Bond & Fox, 2007. s. 284), dvs. hur väl mätinstrumentet förmår skilja respondenterna åt längs variabeln.

1.3.6 God riktning (Targeting) är en förutsättning för en bra mätning. Dålig riktning indikerar sämre reliabilitet och då kan det bli svårare att särskilja personerna längs den latent skalan (Hagquist, Bruce och Gustavsson, 2009. s. 384). Med riktning avses att påståendenas svårighetsgrad matchar respondenternas förmåga så att påståendena beskriver respondenternas grad av egenskapen väl.

1.3.7 Logits (Log odds) är en mätskala som visar skillnader mellan respondenters förmåga och påståendens svårighetsgrad. Logitskalan har jämna intervall vilket innebär att skillnaden mellan 1 och 2 är lika stor som skillnaden mellan 99 och 100. Uppskattningarna av

respondenternas förmåga och påståendenas svårighetsgrad är då medtagna i samma intervallskala (National Council of State Boards of Nursing [NCSBN], 2013).

1.4 Syfte

Genom att tillämpa raschmodellen, den analysmetod Scheff förespråkar, ska jag konstruera ett mätinstrument som fångar generell skam utifrån Scheffs teori.

1.5 Frågeställning

Är det möjligt att konstruera ett mätinstrument för att mäta de kroppsliga markörerna för skam?

2. TEORI

2.1 Skam

I det moderna samhället ses skam som ett fenomen som är ovanligt bland vuxna. De här tankebanorna går att knyta till antropologin och mellan skam- och skuldkulturer. I det moderna samhället är vi beroende av skulden som en kontrollerande faktor, i det traditionella samhället användes skam snarare som en kontrollerande faktor. I den psykoanalytiska teorin kan vi hitta en återkoppling till det här, då fokus riktas mot att skuld är den vuxnas känsla av självkontroll, medan skam ses som något regressivt (Scheff, 1990. s. 79).

I många år har forskare utgått ifrån att skam är den primära sociala känslan, där jaget konstant ställs i relation till andra (Scheff, 1990. s. 79). I det moderna samhället, som ofta ses som individcentrerat och prestationsorienterat riskerar misslyckanden att uppfattas som uttryck för personlig svaghet. Att misslyckas med att hävda våra ekonomiska resurser, den sociala statusen eller vår prestige kan uppfattas som en underlägsenhet, något som den enskilde individen skäms för (Starrin, Kalander Blomkvist & Janson, 2003. s. 26). Trots den mångfald som påverkar det kapitalistiska samhället så verkar ändå grunden för status, makt och prestige att utformas under stark påverkan av klassers intressen. Vi skulle alltså kunna se det som att den som inte lyckas med att känna sig framgångsrik kommer att känna sig underlägsen (Starrin, Kalander Blomkvist & Janson, 2003. s. 26).

Scheff menar att sociologin baseras på en insikt där stora industriella samhällen hotar gemenskapen mellan människor. Alla människor behöver känna tillhörighet, vilket han identifierar som ett nät av trygga sociala band. De allra flesta har inte den här känslan av tillhörighet och förlusten av de sociala banden påverkar människan på ett smärtsamt vis. För att slippa att kännas vid smärtan och att bli medveten om förlusten så försvarar människan sig genom individualism och att på så sätt förenkla världen. Scheff ser på individualismen som en myt som finns till för att individen ska förneka eller förtränga behovet av att de sociala banden. Förnekandet av komplexiteten i frågor som berör människans natur och den sociala ordningen är också en myt enligt Scheff, människor förenklar förståelsen av relationen mellan individen och den sociala miljön (Scheff, 1990. s. 12).

2.2 Begreppets ursprung

Vuxna människor verkar vara obekväma i att uppvisa ett stolt respektive skamfyllt beteende (Scheff, 1990. s. 85). Att uppleva de här känslorna kan i sig leda till skam. Scheff gör återkopplingar till Darwin och McDougall, som ansåg att skam kan ha en biologisk grund och inte bara vara en unik känsla bland människor utan att även djuren anses kunna uppleva det. Även studier utförda på spädbarn och yngre barn indikerar på att skam verkar ha en biologisk koppling. Bland vuxna så verkar skam inte bara vara en biologisk process utan även i allra högsta grad ett socialt och kulturellt fenomen (Scheff, 1990. s. 85). Vuxnas skam verkar bestå av två sociala former, där skam uppkommer vid den sociala övervakningen av oss själva och skam i sig utvecklas till ytterligare en källa av skam och blir då kontextbaserad. Vilken form den tar är beroende av den specifika situationen den uppkommer i och den normativa strukturen i kulturen som omger individen (Scheff, 1990. s. 85).

Att försöka fånga in mänskligheten och de sociala strukturerna för att kunna dela in dem i delar och helheter av gedigna, komplexa sociala och psykologiska system inom ett entydigt paradigm är inte enkelt (Scheff, 1990. s. 19). Scheff utgår i sin forskning ifrån Cooley och Goffman, vars arbeten implicerar att stolthet och skam är de primära sociala emotionerna. Dessa två emotioner har en signalfunktion som är relaterade till de sociala banden och i detta ramverk tjänar stolthet och skam som intensiva och automatiska kroppsliga signaler i förhållandet av ett system som annars hade varit svårt att observera - förhållandet mellan ens egna band och andras (Scheff, 1990. s. 19).

Scheff menar att Cooleys, Lewis och Goffmans arbeten ger grundläggande innehåll för att utveckla stolthet och skamkonstruktioner (Scheff, 1990. s. 15). Goffmans var den sociologiska forskare som närmade sig mikrovärldens realitet. Han försökte att förstå de sociala strukturerna genom att observera mindre händelser i vardagliga sociala interaktioner. Den formen av analys kunde däremot enbart bidra med en mindre del av helheten, hans sätt att studera interaktioner gav honom tolkningsramar men förbjöd honom på sätt och vis att söka efter motiven bakom handlingarna (Scheff, 1990. ss. 28-29). Hans metod saknar enligt Scheff en uttalad teori angående motivation och den saknade också systematik. Det går att se det som att Goffman lade en teoretisk grund men att han aldrig kom till den punkt att han empiriskt kunde testa och modifiera de empiriska grunder som hans forskning hade nått fram till (Scheff, 1990. s. 30).

Cooleys teori om spegeljaget lyfter fram jaget som en medfödd social konstruktion bestående av tre punkter. Hur vi tror att vi framställer oss själva hos andra, hur vi tror att deras inställning är gentemot vår framställning och att någon form av känsla infinner sig, exempelvis i att känna stolthet eller förödmjukelse. Mead talade om en reglering mellan det biologiska och det sociala, ”jag” och ”mig”. En individ innefattar både biologiska impulser (jaget) och den sociala symboliska erfarenheten (mig). Genom att sträva efter en balans mellan de båda så utvecklar vi ett själv som kan särskilja sig i större eller mindre utsträckning från andra. Både jag och mig är viktiga för att fullständigt kunna uttrycka självet, beroende på hur väl de två komponenterna regleras (Retzinger, 1991. ss. 28-29).

2.3 Hur skam kan ta form

Om kontakten mellan jag och mig fungerar ”för bra” så leder det till en överkonformitet, vilket leder till att individen tänker och delvis oroar sig för mycket för vad andra tycker om denne. Känslor, impulser och behov kan förnekas om de är oacceptabla hos andra, vissa delar av oss själva blir med att ord till saker som vi inte får känna oss vid eller leva ut. Självet kan påverkas genom att vilja vara mer likt andra, på så sätt blir våra känslor, impulser och behov mer likvärdiga andras, för att vi formar de efter dem. Det här kan leda till att vi till slut inte kan urskilja våra egna känslor från andras och att vi inte kan känna något överhuvudtaget. En person med en svag självkänsla, som hamnar i obalans mellan jag och mig, är en person som behöver eller kräver relationer med andra människor för att hålla sig samman (Retzinger, 1991. s. 28).

Det är framför spegeln som vi kan studera och döma oss själva. Vi skiljer oss från andra med en egen, omedelbar tillgång till våra egna men inte andras känslor (Engdahl, 2004. s. 17). Det är våra egna uppfattningar och känslor för den yttre världen som i grunden gör att vi kan ta en utgångspunkt till andra och urskilja vad som händer runtomkring oss. Den kroppsliga synkroniseringen är central i den intersubjektiva processen som Smith kallar sympati, på den basen som vår medkänsla för andra uppstår genom att byta plats i vår fantasi (Engdahl, 2004. s. 17). Genom att byta plats med andra så tillåter vi oss själva att gå från vår subjektiva position i samhället. Ett resultat av det blir att vi distanserar oss från oss själva, något som Smith anser vara nödvändigt för att vi också ska kunna bedöma oss själva (Engdahl, 2004. s. 19).

Förbisedd skam är ett svåråtkomligt tillstånd som är svårt att upptäcka, eftersom att det är dolt. Det här skamfyllda tillståndet kan inte upptäckas i kroppslig bemärkelse, för att uppmärksamma det så måste fokus istället riktas mot tankeprocesser och hur vi är i förhållande till andra och detta kan ibland förväxlas med att känna skuld. Begreppet förbisedd skam är av centralt värde då den i sin osynliga form ändå kan ha en dramatisk effekt i våra relationer till andra människor. För att kunna upptäcka och identifiera öppen och dold skam så krävs det en stor kännedom i och med att kunna identifiera en rad olika markörer (Retzinger, 1991. s. 43).

En annan aspekt av skam är att den är rekursiv, dvs. att den jobbar mot sig själv, vilket kan leda till patologisk skam. Här talar vi om en tillsynes oändlig spiral och här är det viktigt att belysa, vilket Scheff gör på flera ställen i sin bok, att det här är att dra begreppet till sin spets. Begreppet skam är en bred term och exemplen som han lyfter fram är allt som oftast ”normal skam” (Scheff, 1990. s. 84).

Regleringen mellan gemenskap och avskildhet kan ses som en livskraft och ett existentiellt faktum. Varje person är en biologisk varelse skild från andra med impulser, sensationer och behov men varje person är också en social varelse, vi behöver andra människor. Gemenskap och avskildhet i sig utgör inte något problem, alla människor behöver få vara individer men samtidigt ingå i en gemenskap. Hur två människors relation till varandra fungerar och hur de hanterar en konflikt beror till stor del på balansen mellan individualitet och gemenskap och hur de hanterar den dimensionen i förhållandet (Retzinger, 1991. s. 31).

Emotioner är en del av ett medfött självstyrande system som alla människor har och kan ses som mekanismer som hjälper till att reglera avståndet mellan människor. Ilska förbereder

organismen för kamp men har också en kommunikativ funktion att (med medföljande ansikts- och kroppsgester) varna andra, så att anpassningar kan göras på båda sidor. Skamsignaler, hot eller skada berättar för oss att vi är för nära eller för långt ifrån den andre för bekvämlighet och välbefinnande hos oss själva. Emotioner kan hjälpa till att bevara status quo, såväl som att tjäna som pådrivaren för social förändring. Emotioner tjänar den sociala ordningen genom att återupprätta balansen (Retzinger, 1991. s. 38).

Om en individ upplever skam så kan det följas av förnekelse genom att dölja sårbara känslor eller individens eget ansvar. Det här följs upp av att individen projicerar själva ansvaret, alltså att denne lägger över ansvaret eller skyller på någon annan. Skam hjälper oss att förstå varför det kan vara så lätt att skylla ifrån oss eller att kritisera andra och att vissa gräl och dispyter kan vara under väldigt lång tid, vissa förblir ouppklarade. Då den egentliga skammen är svår att infånga eller tydliggöra och för att den är så smärtsam att uppleva så är det lättare för individen att förneka sina egna känslor, för att istället skylla på andra (Retzinger, 1991. s. 56).

Skam och skuld är två begrepp som ofta blandas ihop med varandra för att de ofta uppstår samtidigt. Skuld är däremot en individuell emotion, där individen införlivar andras tankar och värderingar om sig själv. Skam är en angelägenhet och en kraft för hela gruppidentiteten. Skam inbegriper hela självet och ställer det i relation till andra, i ett skamtillstånd är självet hjälplöst och bortom kontroll och reaktionen därefter blir att individen vill dölja sitt beteende eller om möjligt att gömma sig. Skuld beror på en specifik handling och huruvida den utförs eller inte utförs. Vid skam kan inte bandet till den andra individen negligeras eftersom både individen och den andra personen är en del av processen. I samhället idag, där individualismen nästintill är en norm så är skulden mer åskådliggjord, individen kan till och med känna stolthet över att känna skuld för något den har eller inte har gjort (Retzinger, 1991. s. 41). På sätt och vis går det att tolka begreppen som att skuld är något som är accepterat att känna av.

Hur kan vi uppfatta den sociala strukturen genom människors handlingar och hur kan individuella handlingar översättas till genomgående mönster hos större kollektiv? Det här är inte bara en problematik som Scheff har grubblat över utan det är ett genomgående problem för sociala studier, då det innefattar en grundläggande modell för socialt beteende. All empirisk forskning inkluderar en modell för socialt handlande, då det utgår ifrån observationsstudier på enskilda individer. När en teori av det slaget saknas så måste de som

undersöker improvisera fram en teori (Scheff, 1990. s. 96).

2.4 Att göra känslor och emotioner till markörer

Retzinger har lyft fram huvudkomponenter i utdragna konflikter och den första är det sociala bandet och att allt det innefattar är hotat, hotet upplevs ofta när någon känner sig respektlöst behandlad. Den andra är att skamsignalerna störs i anknytningssystemet. Den tredje är när skammen förnekas eller inte bearbetas så känns jaget alienerat och den andre upplevs vara orsaken till problemet. Den fjärde och sista är när konflikten följs av ilska, vilket skickar ut hot mot jaget och banden, vilket då kan ses som en protest mot det första hotet. När bandet ignoreras så blir ilska en mekanism för att upprätthålla sin egen yttre fasad (Retzinger, 1991. s. 56).

Genom att bearbeta hundratals transkriberade psykoterapiintervjuer så kunde Helen B. Lewis observera och identifiera faktorer som framkallade känslor innan ilskan först dök upp. Hon fann att skam, orsakad av ett verkligt eller upplevt avvisande, alltid föregick ilska. Lewis antog därför att när skamkänslor uppstår men inte erkänns eller bearbetas så leder det till ilska för att den andra inte verkar värdesätta ens själv eller att den andra tillskriver förolämpande tankar riktade mot ens själv (Retzinger, 1991. s. 48). Skam upplevs ofta som en attack som kommer från någon utomstående. Jaget som är skamfyllt känner sig som ett mål för andras fientlighet. När skam inte uppmärksammas så ser vi nästintill alltid andra som källan till problemet och det här kan ses som en fälla som vi kan falla i. Om vi inte gör något åt den inrotade skammen så kan det ta eskalerande former (Retzinger, 1991. s. 48).

Öppen odifferentierad skam i Lewis bemärkelse involverar smärtsamma känslor som inte upplevs eller identifieras som skam av den som upplever det. De här känslorna namnges med hjälp av en rad olika termer, för att på så sätt försöka dölja upplevelsen av skam. Ordval som Lewis använder sig av är att känna sig dum, löjlig, otillräcklig, inkompetent, att ha låg självkänsla, känna sig utsatt eller sårbar, att känna sig osäker eller besvärlig (Scheff, 1990. s. 86).

Hon valde att klassificera dessa termer som skammarkörer för att de uppstod i samverkan med två händelser. I den första händelsen var när patienten uppfattade sig själv som negativt utvärderad/bedömd, antingen genom sig själv eller av andra (Scheff, 1990. s. 86). Den andra är vid en förändring i patienternas uttryck och beteenden, som kännetecknas av icke-verbala

markörer såsom talstörningar, att patienten sänkte eller avväjde blicken, att denne rodnade och den kanske tydligaste markören – en kraftig nedgång i ljudstyrka i talet, ibland så lågt att det är omöjligt att höra vad personen ifråga sa. Öppen odifferentierad skam uppkommer när en person känner sig negativt värderad av sig själv eller någon annan, när denne visar upp tecken på icke-verbala indikationer på skam och etiketterar eller associerar den smärtsamma känslan med odifferentierad skam (Scheff, 1990. s. 86).

Engdal ställer frågan om det är möjligt att förstå emotioner som en del av självet, snarare än som en del av en biologisk organism (Engdahl, 2004. s. 99). Skam är något som de flesta vill dölja och processen av att försöka undvika att känna av skammen kan resultera i att depressiva sjukdomar socialt isoleras och att det får så väl biologiska som psykiska konsekvenser. Den centrala och komplexa rollen som skam spelar i psykopatologin kan kanske vara en av de viktigaste och allra svåraste att fånga in (Holloway, 2001. s. 247)

Anledningen till att jag har valt att utgå ifrån Scheffs skambegrepp är för att emotionsforskning är ett spännande område inom det sociologiska fältet och att det är något som jag vill fördjupa mig inom. Tanken är att konstruera påståenden som mäter skambegreppets kroppsliga markörer och att vem som helst ska kunna besvara dem utan att ha några förkunskaper inom ämnet.

3. METOD

3.1 Konstruktion av mätinstrumentet

De kroppsliga markörerna för skam utgör min del av mätinstrumentet, markörerna är framtagna av Suzanne M. Retzinger och de finns i hennes bok *Violent Emotions: Shame and Rage in Marital Quarrels* (1991). Här introducerar jag de empiriska belägg som hon har lyft fram, som sedan kommer att ligga till grund för konstruktionen av mina påståenden till mätinstrumentet.

Visuella gester innefattar ansikts- och kroppsbeteenden men även paralingvistiska gester. Trots att vi kan höra våra egna röstlägen så kan vi inte se förändringarna i våra ansiktsuttryck. Många av dessa förändringar sker bortom vårt medvetande och kan ofta vara bra och tydliga indikatorer på vårt emotionella tillstånd (Retzinger, 1991. ss. 72-73).

3.1.1 Utmanande beteenden

Det finns ett antal markörer som Retzinger har sammanställt och de ska karakterisera utmanande beteenden. Den första är *avbrott*, där handlingen går ut på att skära av en annan person innan han eller hon hinner avsluta sin mening eller får en möjlighet att uttrycka sig. Den andra är att använda sig av *sarkasm*, där en person säger en sak i ord men med hjälp av gester och andra uttryck egentligen åsyftar någonting annat. Det används ofta i en nedsättande kontext, för att förminska motstående part eller att få denne att framstå som dum. Den tredje är *att skylla ifrån sig*, att på så sätt lägga över ansvaret eller skuldbelägga den andre. Den fjärde är *att kritisera* och på så sätt negativt utvärdera den andre.

Den femte är *att ifrågasätta* och ett exempel på att göra det är genom att upprepa samma fråga om och om igen, vilket kan ses som en form av förhör. Den sjätte är *attribution ur en rationell ståndpunkt*, vilket innefattar uttalanden som direkt tillskriver tankar, känslor, avsikter eller motiv till den andra parten. Den sjunde är *att försöka ordna* den andres beteenden på ett specifikt sätt, som exempelvis kan vara vad en person vill få ut av att prata med mig och vad de är ”ute efter”. Den åttonde och sista punkten för utmanade beteenden är *att hota*, att ställa den andre inför ett "antingen eller-dilemma" och på så sätt antyda att om den andre inte gör som jag vill så kommer jag att överge eller säga upp kontakten med motstående part (Retzinger, 1991. s. 72).

3.1.2 Visuella tecken för skam

Det här delas upp i två delar, där den första innefattar två dolda beteenden. Det första dolda beteendet är när individen upplever skam så döljer den sitt ansikte genom att täcka ansiktet med handen. Det andra dolda beteendet fokuserar på blicken, exempelvis genom att personen sänker blicken och istället för att möta direkt ögonkontakt så avvärjer individen de riktade blickarna och tittar åt annat ett annat håll (Retzinger, 1991. s. 74).

Den andra delen handlar om hur individen försöker att kontrollera rodnandet som kan uppstå när denne upplever skam. En synlig markör är att en person kan bita eller slicka sig själv på läppen. Det kan också innefatta att personen biter sig själv i tungan eller rynkor bildas i pannan. För att maskera beteendet så är det vanligt att människor använder sig av ett falskt leende. Det är inte heller ovanligt att individen ger ett nervöst intryck och att andra uppfattar den här personen som nervös (Retzinger, 1991. s. 74).

3.1.3 Visuella tecken för ilska

Den här delen i hennes sammanställning kommer inte att få en alltför central roll i min enkät, helt enkelt för att den uteslutande fokuserar på synliga markörer, där respondenten skulle vara tvungen att ta ställning till sitt omedvetna kroppsspråk, något som faller på eget grepp när det kommer till enkätstudier. Beteenden som riktas mot den andre, som får andra att skämmas kodas som ilska för att det är fientligt (Retzinger, 1991. s. 75).

Markörerna består av observerade beteenden, där ilska ofta tar sig uttryck och kan uttydas ur ansiktet men också genom kroppsrörelser (Retzinger, 1991. s. 75). Tre av hennes markörer var användbara när påståenden för enkäten skulle konstrueras, tre andra markörer gick inte att använda och därför presenterar jag enbart de som jag utgick ifrån till den här uppsatsen. Den första är när individen med en fokuserad blick stirrar på någon annan. Den andra är att luta sig över en annan person i en utmanande position och det tredje synliga tecknet på ilska är när en person knyter nävarna.

3.1.4 Mätinstrumentets påståenden

Som jag har nämnt tidigare så konstruerar jag påståenden till en enkät, för att kunna mäta kroppsliga markörer av skam. Min studiekamrat Emil Lundell fokuserar på de språkliga markörerna och våra påståenden kommer sedan att infogas i en gemensam enkät där de blandas med varandra, så att inte någon ska kunna uttyda en logisk följd i påståendena eller att respondenterna ska kunna uttyda påståendens ”riktningar”.

Jag har lyft fram fjorton påståenden ur Retzingers markörer och här presenterar jag vilka påståenden som mäter vad. Enkäten finns att se i sin helhet i Bilaga 7.1.

Utmanande beteenden (6 påståenden): 4, 9, 21, 25, 31, 40.

Visuella tecken på skam (5 påståenden): 3, 8, 20, 24, 27.

Visuella tecken på ilska (3 påståenden): 19, 26, 41.

3.2 Deltagare

Jag valde att använda mig av ett tillfällighetsurval och respondenterna som besvarade enkäterna var universitetsstudenter i ämnena sociologi, socialt arbete, psykologi och två ”samhällsinriktade program”. Vi fick totalt in 180 respondenter men på grund av externt bortfall så baseras analysen på 176 respondenter. Av de totalt 176 respondenterna var 124 kvinnor och 52 män. 94 av respondenterna var födda under 90-talet och 71 var födda under 80-talet, så de åldersgrupperna var klar majoritet. 10 stycken var födda under 60- och 70-talet. 1 respondent hade inte fyllt i vilket år den var född.

3.3 Mätinstrument

Vanligtvis använder sig forskare av flera instrument när de ska utföra undersökningar men eftersom syftet med den här uppsatsen var att konstruera ett mätinstrument så kommer enbart enkäten som jag och Emil Lundell har konstruerat att delas ut.

3.4 Datainsamlingsmetod

Den här uppsatsen har en kvantitativ ansats, så datainsamlingen genomförs genom att dela ut enkäter till respondenterna och sedan analysera data med ett särskilt datorprogram (RUMM 2030).

3.5 Undersökningens genomförande

För att konstruera mätinstrumentet så har jag utgått ifrån boken *Violent Emotions: Shame and Rage in Marital Quarrels* (1991) av Suzanne M. Retzinger och hennes markörer har legat till grund för ett enkätformulär som berör kroppsliga markörer för skam.

Vi kontaktade en fakultetsadministratör för att få reda på vilka universitetslektorer som skulle hålla i föreläsningar. Nio universitetslektorer kontaktades och tillfrågades om det var möjligt för oss att få dela ut enkäter under deras föreläsningstillfällen. Med tanke på att det var någon vecka in i december när enkäterna skulle delas ut så resonerade både jag och Emil att det var bra att kontakta flera, eftersom vi hade räknat med att många av lektorerna skulle ha ett pressat tidsschema i slutet av terminen. Responsen var över förväntan och vi fick möjlighet att dela ut enkäterna vid sju föreläsningstillfällen.

3.6 Databearbetning

Statistikprogrammet IBM SPSS Statistics 20 användes för att koda matrisen och den polytoma raschmodellen i datorprogrammet RUMM 2030 användes för att genomföra analysen.

3.7 Etik

Här redogör jag för de fyra etikkraven – informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002).

För att uppfylla de riktlinjer som de forskningsetiska principerna ställer så har vi informerat respondenterna om de fyra huvudkraven. *Informationskravet*, med andra ord att upplysa den som deltar i studien om varför de deltar i studien och vad deras uppgift är. *Samtyckeskravet*, att upplysa den som deltar att det är frivilligt att medverka, att de kan avbryta att besvara

enkäten om de inte känner för att besvara den och då utan att behöva motivera varför de väljer att avbryta. *Konfidentialitetskravet*, att jag som forskare ska kunna garantera respondenterna konfidentialitet, att deras svar kommer att koda och att jag inte kan identifiera respondenten på något annat sätt än vilken ålder den hade och utifrån vad den enskilde respondenten studerade. Sedan ska enkäterna förvaras på ett sätt så att obehöriga inte kan få tillgång till dem.

För att upprätthålla *nyttjandekravet* så har jag förklarat att den här studien kommer att ligga till grund för framtida konstruktion av mätinstrument för skam. Eftersom den här studien går ut på att ta reda på om det är möjligt att konstruera ett mätinstrument så förklarade jag för respondenterna att resultaten kommer att ligga till grund för framtida forskning men att det är jag själv som kommer att använda resultaten och då även för att vidareutveckla det här projektet på sikt - resultaten kommer inte att användas i något annat syfte. Ingen annan än jag och Emil Lundell kommer att använda oss av datamaterialet och inga andra forskare kommer att ha tillgång till materialet. Det motiverar jag inte bara med kravet på konfidentialitet utan också att den här studiens resultat är bara användbara för den här studien och för det här mätinstrumentet, det hade varit dumdrigt av någon annan att använda våra data i vetenskapliga syften.

Ett viktigt etiskt övervägande togs också genom att det inte står uttryckligen på enkätens framsida att det är skam som vi vill mäta. Scheff skriver att vuxna människor är obekväma i att uppvisa skamfyllt beteende (Scheff, 1990. s. 85), så därför valde vi att inte introducera respondenterna för exakt vad instrumentet var avsett att mäta. För om vi i presentationen skulle ha sagt att ”vi valde att konstruera ett mätinstrument som är avsett att mäta skam” så skulle vi kunna påverka respondenterna på ett sätt som vi inte ville göra. För att reda ut alla eventuella tvetydigheter så förklarade vi direkt efteråt vad instrumentet var avsett att mäta, vilken empiri som låg bakom och vilken roll respondenterna hade i hela processen.

3.8 Bortfall

När vi delade ut enkäter vid ett föreläsningstillfälle så fick vi inte tillbaka fyra enkäter, de enkäterna hämtade vi vid ett senare tillfälle. Efter att ha diskuterat det lite närmare så valde vi att inte ha med de fyra enkäterna i undersökningen, då respondenterna hade fått höra vår redogörelse för vad instrumentet skulle mäta och vi hade förklarat en del saker angående mätinstrumentet som de inte skulle känna till när de fyllde i mätinstrumentet. Det externa

bortfallet berör därmed 4 respondenter.

3.9 Resultatavsnittets utformning

Eftersom jag inte har hittat någon uppsats på C- eller D-nivå som har presenterat ett resultatavsnitt efter att ha genomfört raschanalyser så ställdes jag inför ett viktigt val i hur jag skulle presentera analysernas resultat. Det har uteslutande varit doktorsavhandlingar eller forskningsartiklar på högre nivå som har bearbetats, är det då rimligt att presentera alla tabeller, värden och resultat i den här uppsatsens resultatavsnitt på ett likvärdigt och lika omfattande sätt som de presenteras i avhandlingarna jag har bearbetat? Det är ingen idé att ha ett resultatavsnitt om ingen kommer att läsa det och därför valde jag att presentera resultaten på ett mera överskådligt och generellt sätt här, men mer utförligt i bilaga.

4. RESULTAT

Jag har valt att göra en sammanfattning av resultaten. I Bilaga 7.2 finns de figurer och tabeller som är till för den som är van vid raschanalys. Resultatavsnittet kan ses som en redogörelse för mätinstrumentet och huruvida det är användbart eller inte. På vissa ställen kommer jag att hänvisa till påståendets nummer (alltså vilket nummer det har i enkäten), enkäten finns att hitta i Bilaga 7.1.

4.1 Passform. Min del av mätinstrumentet består av 14 påståenden, i nuläget har det stora brister och kan därför inte användas för mätning.

Enligt raschmodellen ska svaren ha en viss förväntad distribution för varje påstående, i takt med att respondentens förmåga ökar så ska respondenten ha högre sannolikhet att klara av påståenden med högre svårighetsgrad och respondenten ska även avge ”högre” svar och därmed få högre poäng.

Överdiskriminering innebär att respondenter med en låg förmåga (placerad i början av skalan) tenderar att avge ”lägre” svar än förväntat medan respondenter med en hög förmåga (placerad i slutet av skalan) tenderar att avge ”högre” svar än förväntat. Problemet med överdiskriminering är att det indikerar att någon annan egenskap än grad av skamkänslor kan påverka hur respondenterna får poäng, dvs. ett egenskapsberoende.

Ett påstående hade en extremt hög svårighetsgrad. Problemet med den höga svårighetsgraden är att respondenterna kan tycka att påståendet är hopplöst att besvara och enbart gissar eller helt låter bli att besvara påståendet. Påståendena är som en helhet aningen för svåra men bara ett är extremt svårt – reliabilitetsindexet har ett relativt lågt värde vilket indikerar att mätinstrumentet fungerar dåligt i avseende på att urskilja olika respondenters grad av skamkänslor.

4.2 Rangordning. 3 påståenden hade omvända trösklar och med det menas att rangordningen inte fungerar för dessa tre påståenden. Det innebär att respondenter med lägre grad av skamkänslor kan få högre poäng än respondenter med högre grad av skamkänslor.

4.3 Lokalt oberoende. Två påståenden var relaterade till varandra bortsett från generell skam, vilket innebär att de två påståendena kan vara för lika varandra.

4.4 Endimensionalitet. Smith's test används för att testa endimensionalitet – jag har inte lyckats med att konstruera ett endimensionellt mätinstrument då endast tre påståenden kan påvisas fånga samma typ av skam.

4.5 Invariants. 4 påståenden fungerade olika för män och kvinnor beroende av deras grad av skamkänslor, 4 påståenden fungerade olika för män och kvinnor oberoende av deras respektive grad av förmåga (skamkänslor). 2 påståenden fungerade olika för män och kvinnor beroende av både respondenternas kön och deras respektive grad av förmåga.

4 påståenden fungerade olika för de olika åldersgrupperna beroende av respondenternas grad av förmåga och 2 påståenden fungerade olika för åldersgrupperna oberoende av respondenternas grad av förmåga.

4 påståenden fungerade olika för de olika utbildningsinriktningarna beroende av respondenternas grad av förmåga, ett påstående fungerade på skilda sätt för olika utbildningsinriktningar oberoende av respondenternas grad av förmåga och ett påstående fungerade olika för de olika utbildningsinriktningarna beroende av både vilken utbildningsinriktning respondenterna har och respondenternas grad av förmåga. Endast fem påståenden fungerar på samma vis för alla respondenter oavsett deras grad av förmåga, vilket kön de har, vilken åldersgrupp de tillhör eller vilken utbildningsinriktning de valt.

4.6 Samlad bedömning. 3 av 14 påståenden uppvisar god passform gentemot raschmodellen, korrekt rangordning, endimensionalitet och indikeras fungera invariant. De är därför användbara och kan användas i framtida revideringar av mätinstrumentet. Här är de tre påståendena:

”Jag brukar stirra på andra när jag är arg” (påstående 19 i enkäten).

”När jag hamnar i en konflikt så ler jag ofta, trots att jag inte alls är glad” (24).

”I samtal kan jag ofta komma på mig själv med att avbryta den jag talar med, för att jag har något viktigare att säga” (25).

5. DISKUSSION

5.1 Reliabilitet och validitet

Rowley & Traub (1991) hävdar att reliabiliteten påverkas av faktorer som mätinstrumentets längd, för få påståenden medför att respondenters gissningar får större inverkan men påståendenas kvalitet är också en faktor som påverkar. Otydliga påståenden kan medföra att respondenterna besvarar påståendena utifrån sina egna tolkningar av betydelsen. DIF-effekterna kan ses som en bekräftelse på att respondenterna tolkar påståendena på olika vis.

Att mätningen störs av andra variabler än skam innebär att jag inte säkert kan veta att påståendena är valida. Det kan förvisso vara så att påståendena mäter olika typer av skam men då det enda som går att påvisa är att påståendena mäter kvalitativt annorlunda fenomen så väljer jag att tolka det som flerdimensionalitet. Därför är den enda garantin att påståendena har någon sorts validitet, i detta fall vill det säga att påståendena mäter skam, påståendenas teoretiska grund i Retzingers forskning. Flera påståenden visar dålig passform gentemot raschmodellen men det verkar inte vara responsberoende som är problemet då enbart hur respondenterna besvarar påstående 3 verkar påverka eller styra hur de sedan besvarar påstående 21. Snarare är det just flerdimensionaliteten som är problemet, vilket bekräftas av Smith's test. Men det skulle också kunna vara så att Retzingers uppdelning av de olika sorters skam som hennes markörer avser att mäta inte är helt perfekt – ingen kvantitativ forskning har bedrivits för att utvärdera hennes klassificering av skammarkörer. Det måste därför inte nödvändigtvis vara omformuleringarna av markörerna till påståenden som är felaktiga.

5.2 Problem med enkäten

Mätinstrumentet med alla påståenden (inklusive mina egna och Emils påståenden) bestod av 44 påståenden och det var logiskt att placera påståendena i en ordning där de första påståendena skulle vara enklast att besvara och de lite mer svårbesvarade påståendena kommer efter. Problemet är att veta vad som är "lättast" att besvara och eftersom det här var första utkastet till ett mätinstrument så presenterades påståendena på ett sätt som vi trodde skulle vara enklast att fylla i. I efterhand uppmärksammade jag ett problem, att det var väldigt

många påståenden med liknande formuleringar efter varandra, vilket kan ha påverkat kommunicerbarheten i mätinstrumentet och som kan ha påverkat respondenternas svar.

Det är viktigt att fundera över hur påståendena ska vara formulerade och det är minst lika viktigt att tänka på vilka ordval som ska användas för att varje påstående ska bli så bra som möjligt. Vissa begrepp har använts lite för ofta och på några ställen uppstod vissa negationer som kan ha förvirrat det för respondenterna. Det allra viktigaste att tänka på inför framtida versioner av instrumentet är att variera påståendena på ett bättre sätt. Flera påståenden i rad innehöll termen ”sällan” då vi trodde att de skulle bli lättare att besvara. Nu i efterhand kan jag säga att det hade varit bättre att sprida ut påståendena för att få en större variation i enkäten. Vi hade heller inte behövt rangordna påståendena utifrån vad vi ansåg vara en logisk ordning.

Det saknas mätinstrument inom detta forskningsfält och empirin som har bearbetats har tidigare använts för kvalitativ forskning. Därför borde vi ha räknat med vissa problem med påståendena och att missförstånd från respondenternas sida skulle uppstå, då påståendena har tagits från ett sammanhang för att användas i ett annat. En lösning hade varit att efter enkätens sista påstående skulle det ha funnits några rader där respondenten helt frivilligt skulle fått möjligheten att lämna feedback och konstruktiv kritik på studien som de hade medverkat i. Några respondenter har tagit sig tiden att skriva sina åsikter om enkäten, de har bland annat ifrågasatt några påståenden som de tyckte var tvetydiga. De hade vissa problem med att besvara enkäten och det kom för många påståenden på en gång med ordet sällan efter varandra, vilket uppfattades som rörigt. För de kommentarerna är jag tacksam, dessa synpunkter tar jag med mig när jag i framtiden kommer att omkonstruera instrumentet och till nästa gång så kommer jag också att bifoga några extra rader där respondenterna (om de känner för det) ska ha möjlighet att skriva sina åsikter om instrumentet.

Vissa av Retzingers markörer berör omedvetna handlingar och då krävs det mer tid för att formulera bättre och tydligare påståenden så att respondenterna ska kunna förstå dem. Jag är övertygad om att det är möjligt att göra påståenden av Retzingers markörer men de är för abstrakta för att användas så som hon formulerar dem. Jag måste läsa in mig mer på empirin bakom varje enskilt påstående och på så sätt kunna konstruera bättre påståenden. För att uttrycka mig någorlunda koncist så är lösningen på problemet att utgå ifrån Retzingers forskning men med egen kreativitet och fantasi skapa nya påståenden som är bättre än vad de

är i nuläget. När jag började skriva på den här uppsatsen så ansåg jag mig inte ha tillräcklig kunskap för att på egen hand konstruera påståenden. Jag vågade inte ta alltför stora kreativa friheter utan istället utgick jag benhårt ifrån Retzingers markörer.

5.3 Förbättringar

Syftet med den här studien var att ta reda på om det var möjligt att konstruera ett mätinstrument för att mäta skam. Bearbetningsfasen, att genomgå forskningen för att konstruera mätinstrumentet har varit omfattande men det finns fortfarande möjligheter till förbättringar och jag är övertygad om att det finns mer empiri att bearbeta och ännu fler visuella markörer som går att mäta – men att det kommer krävas mycket mer tid för att konstruera just de påståendena.

En fundering som uppstod i och med konstruktionen av påståendena är huruvida det finns skillnader mellan medvetna och omedvetna handlingar. En visuell markör för ilska är att luta sig över en annan människa i en utmanande position (Retzinger, 1991. s. 75). Kan medvetna respektive omedvetna handlingar representera olika emotionella tillstånd? Är det när en individ omedvetet lutar sig över en annan människa i en utmanande position som är ilska eller är det när individen medvetet lutar sig över en annan människa i en utmanande position? Dessa frågor är oerhört viktiga att reflektera över när påståenden ska konstrueras, den som konstruerat påståendet kan ha en annan tolkning av påståendet än den tolkning som respondenten har. Om empirin är baserad på en omedveten handling, hur ska respondenten som besvarar enkäten kunna ta ställning till någon som ligger bortom deras medvetande?

När instrumentet på sikt ska omkonstrueras och en revidering äger rum så kommer påståendena att presenteras på ett annorlunda sätt. Den här gången hade vi påståendena samlade i mindre stycken, hur enkäten utformades går att se i Bilaga 7.1. Till en början undersökte vi hur andra mätinstrument var organiserade och utifrån det gjorde vi en enhetlig tabell med alla påståenden. Då vi tyckte att det var väldigt svårt att särskilja påståendena åt och att det var väldigt jobbigt att läsa och uttyda texten, så då delade vi in frågorna i mindre stycken för att det skulle bli mer lättåskådligt. I framtida konstruktioner anser jag att enkäten bör vara utformad på så sätt att varje påstående presenteras var för sig och att det ska vara ännu tydligare för respondenten och att det på sikt ska kunna göra mätinstrumentet ännu

bättre. Med större tidsutrymme så borde det vara möjligt att nå ut till nya urvalsgrupper och att utföra mätningar för att jämföra olika grupper med varandra.

Nu kommer vi oundvikligen till en punkt som ofta betonas i kvantitativa studier, könsfördelning. Fördelningen mellan antalet kvinnor och män som har besvarat enkäten är ojämn. I den här studien var kvinnor en kraftig majoritet, antalet kvinnliga respondenter som deltog var 124 och 52 respondenter var män och då har jag exkluderat de 4 som räkas som externt bortfall. Jag hade inte förväntat mig att responsen från både lektorer och respondenter skulle vara så stor som den var. De utbildningar vi samlade in data ifrån är kvinnodominerade vilket medför en ojämn könsfördelning. Den sneda fördelningen kan påverka resultatet från analysen av invarians men det är bättre att vara för restriktiv än för blid i bedömningen av invarians.

I den här studien riktades fokus på Scheff och Retzingers forskning och då medförde det även hur de applicerat Cooley, Goffman och Lewis forskning. Jag utgår ifrån att det finns annan forskning än Retzingers som berör skam och kan utgöra ett teoretiskt ramverk när nya påståenden ska konstrueras. I sin bok *Microsociology: Discourse, Emotion and Social Structure* (1990) så nämner Scheff flera forskare vars forskning inte fick utrymme i den här uppsatsen – exempelvis Meads och Durkheims forskning kan säkert bidra med nya perspektiv och tankegångar.

5.4 Slutsats

När det kommer till att kritiskt granska genomförda undersökningar så borde forskare alltid rannsaka sig själva och de mätinstrument som de har använt sig av i första hand. Jag är helt av den inställningen att jag bör vända mig gentemot mätinstrumentet jag konstruerat och resonera kring undersökningens brister samt reflektera kring den teoretiska grunden innan jag fokuserar på respondenterna. Även om jag önskar att mätinstrumentet och undersökningen vore felfria skulle det vara oetiskt att beskylla respondenterna för att data varken kan ge kvantitativa belägg för eller emot skamteorin. Till skillnad mot den attityd Scheff kritiserar där respondenterna anklagas för att vara ”inkonsekventa” så är min attityd att jag inte uppnått lyckad mätning för mer än tre påståenden. Dessa påståenden ger inte tillräcklig information om respondenterna för att dra några slutsatser om deras grad av skamkänslor. Det här har varit

ett tidskrävande projekt och att konstruera riktigt bra påståenden som respondenterna ska kunna förstå är något som jag kommer fortsätta att arbeta med i framtiden.

Att 3 påståenden visar någorlunda kvalitet tar jag som en indikation på att Retzingers fysiska markörer för skam (påstående 24), ilska (19) och utmanande beteenden (25) kan vara användbara för att mäta skam utifrån Scheffs skamteori.

”Jag brukar stirra på andra när jag är arg” (19).

”När jag hamnar i en konflikt så ler jag ofta, trots att jag inte alls är glad” (24).

”I samtal kan jag ofta komma på mig själv med att avbryta den jag talar med, för att jag har något viktigare att säga” (25).

Varför fungerade just dessa tre påståenden? Enligt min åsikt var det de tre tydligaste påståendena. Det finns inte särskilt mycket att missförstå då påståendena inte innehåller några krångliga ord och det finns bara en enda negation i ett av påståendena (24). Att de fungerar invariant är en indikation på att respondenterna tolkar påståendena på samma vis och att påståendenas funktionssätt är likadant för respondenter av olika kön, inom olika utbildningsinriktningar samt inom olika åldersgrupper.

Påstående 19 är baserat på ett visuellt tecken för ilska, påstående 24 är baserat på ett visuellt tecken för skam och påstående 25 är baserat på ett utmanande beteende. Det är fascinerande att de bildar en endimensionell underskala (dvs. en skala som mäter en variabel) trots att Suzanne Retzinger klassificerar påståendena i tre olika kategorier. Retzinger kan ha fel eller så utgör de tre påståendena ett mått på generell skam.

Att svarskategorierna är ordnade i en logisk följd innebär att varje svarsalternativ fyller sin funktion i att urskilja mellan respondenter med lägre och högre grad av skamkänslor. Svarsalternativen urskiljer respondenterna lika väl som siffrorna som tillämpas på dem. Och avslutningsvis, att det inte finns något lokalt beroende mellan påståendena, dvs. att de skulle vara för lika varandra, kan bero på att de mäter generell skam på ett sätt som skiljer sig åt från varandra – det skulle kunna vara ett belegg för att Retzinger trots allt klassificerat sina markörer (som påståendena baseras på) korrekt men att påståendena tillsammans bildar en bred variabel. Bred på så vis att det inte är en specifik sorts skam utan snarare skamkänslor generellt.

Min frågeställning löd ”Är det möjligt att konstruera ett mätinstrument för att mäta de kroppsliga markörerna för skam?”. Mitt svar är ja, det går att konstruera ett mätinstrument för att mäta de kroppsliga markörerna för skam men det kommer att krävas mycket arbete för att kunna nå fram till ett invariant och endimensionellt mätinstrument. Tre påståenden räcker inte för att utgöra ett mätinstrument.

Det går inte att förutse hur många revideringar av mätinstrumentet som kommer att krävas innan det håller någon form av kvalitet men med min uppsats har jag åtminstone bekräftat att möjligheten finns. I och med att jag kritiskt har granskat hela mätinstrumentet och alla påståenden så står jag nu på en större kunskapsbas, både gällande att konstruera mätinstrument och hur det är möjligt att tillämpa Scheffs skambegrepp. Så trots att projektet har varit tidskrävande och att det stundtals har varit lite svåra saker som jag har haft att jobba med så har jag också lärt mig oerhört mycket på vägen.

5.5 Framtida forskning

Ett exempel där ett invariant ”skam-instrument” skulle kunna vara användbart som jag spontant tänker på är om en forskare skulle försöka att ta reda på hur intakta de sociala banden egentligen är på ett större företag. För om de sociala banden inte är intakta och många av de anställda på ett företag befinner sig i ett skamtillstånd, skulle det inte vara ovärderlig information för ett företag att få reda på hur det ligger till och utifrån resultaten försöka att hitta lösningar på problemen? Jag ser framför mig hur studien skulle kunna kompletteras med intervjuer och kanske även med deltagande observationsstudier. På så sätt skulle vi få ett mer heltäckande perspektiv på hur skam påverkar människor, dess omfattning och vilka former den kan ta. Mätinstrumentet skulle kunna bidra med ytterligare ett redskap för att kunna fånga in tillståndet skam. Det är en komplicerad utmaning som det är och jag är övertygad om att det bästa sättet att få forskningen att utvecklas är att inte hamra sig fast i det som har varit utan att istället försöka att hitta nya vägar.

6. REFERENSER

- Andrich, D. (1988). *Rasch models for measurement*. Newbury Park, Calif.: Sage.
- Bond, T. G. & Fox, C. M. (2007). *Applying the Rasch model: fundamental measurement in the human sciences*. (2 uppl.). Mahwah, N.J.: L. Erlbaum.
- Bergh, D. (2011). Social relations and health: how do the associations vary across contexts and subgroups of individuals? Diss. Karlstad: Fakulteten för samhälls- och livsvetenskaper, Karlstad universitet.
- Brante, T., Andersen, H. & Korsnes, O. (2001; 1998). *Sociologiskt lexikon*. (1 uppl.). Stockholm: Natur och kultur.
- Engdahl, E. (2004). *A theory of the emotional self: from the standpoint of a Neo-Meadian*. Örebro: Univ.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS: (and sex and drugs and rock'n'roll)* (3rd ed.). Los Angeles; London: Sage.
- Hagquist, C. (2001). Evaluating composite health measures using rasch modelling: An illustrative example. *Sozial- und Praventivmedizin*, 46 (6), 369-378.
- Hagquist, C., Bruce, M. & Gustavsson, J. P. (2009). Using the rasch model in nursing research: An introduction and illustrative example. *International journal of nursing studies*, 46 (3), 380-393.
- Kreiner, S. (2007). Validity and objectivity: Reflections on the role and nature of rasch models. *Nordic Psychology*, 59 (3), 268-298.
- Michell, J. (1997). Quantitative science and the definition of measurement in psychology. *British Journal of Psychology*, 88, 355-383.
- National Council of State Boards of Nursing [NCSBN]. (2013). *What is a logit?*. Tillgänglig: https://www.ncsbn.org/What_is_a_Logit.pdf [2013-02-14]
- Retzinger, S. M. (1991). *Violent emotions: shame and rage in marital quarrels*. London: Sage.

- Rosengren, K. E. & Arvidson, P. (2002). *Sociologisk metodik*. (5 [omarb och utök] uppl.). Malmö: Liber.
- Rowley, G. L. & Traub, R. E. (1991). Understanding reliability. *Measurement: Issues and Practice*, 37-45.
- Salzberger, T. (2010). Does the rasch model convert an ordinal scale into an interval scale? *Rasch Measurement Transactions*, 24(2), 1273-1275.
- Scheff, T. (1990). *Microsociology: discourse, emotion, and social structure*. Chicago: The university of Chicago press.
- Scheff, T. J. (2011). The catastrophe of scientism in social/behavioral science. *Contemporary Sociology: A Journal of Reviews*, 40(3), 264-268.
- Scheff, T. J. (2012). Toward a web of concepts: The case of emotions and affects. Tillgänglig: <http://www.soc.ucsb.edu/faculty/scheff/main.php?id=41.html> [2012-12-12]
- Starrin, B., Kalander Blomqvist, M. & Janson, S. (2003). Socialbidragstagande och statusbunden skamkänsla – en prövning av ekonomi-sociala band modellen. *Statsvetenskaplig tidskrift*, 1, 24-47.
- Tennant, A. & Conaghan, P. G. (2007). The rasch measurement model in rheumatology: what is it and why use it? when should it be applied, and what should one look for in a rasch paper? *Arthritis & Rheumatism (Arthritis Care & Research)*, 57(8), 1358-1362.
- Wright, B. D. & Stone, M. H. (1979). *Best test design: rasch measurement*. Chicago: Mesa Press.

7. BILAGOR

7.1. Enkäten (3 sidor).

Sida 1.

Fakulteten för samhälls- och livsvetenskaper
Avdelningen för sociala studier
Sociologi

Emil Lundell och Joel Nilsson

Enkät om emotioner i vardagslivet.

Vi läser sociologi III och ska nu skriva våra C-uppsatser, vi valde då att utifrån Thomas J. Scheffs och Suzanne M. Retzingers forskning skapa ett mätinstrument som är avsett att mäta vissa emotioner. Vi vill nu med er hjälp validera detta mätinstrument. Ni kan hjälpa oss genom att besvara vår enkät.

Deltagande är frivilligt och ni kan välja att avbryta när som helst, utan att motivera varför – men vi är tacksamma om ni besvarar alla påståenden. Vi kommer att analysera alla svar med hjälp av statistikprogram och presentera resultatet på sådant vis att man omöjligt kan identifiera just dina svar. Det är bara vi två som kommer att använda insamlad data framöver när vi ska redigera och förbättra vårt mätinstrument.

Kön: _____

Vilket år är Du född? _____

Vilket program eller vilken kurs läser Du? _____

Kontaktinformation:

Emilund102@student.kau.se

Joelnils102@student.kau.se

Handledare: Daniel Bergh

Karlstads universitet 651 88 Karlstad

Tfn 054-700 10 00 Fax 054-700 14 60

Information@kau.se www.kau.se

Sida 2.

Instruktion: Ange hur väl påståendena nedan stämmer in på dig genom att välja ett alternativ: Stämmer inte alls (1), Stämmer inte särskilt väl (2), Stämmer ganska väl (3), Stämmer mycket väl (4).

Nr	Fråga	1	2	3	4
1	Jag blir sällan generad när jag talar med andra				
2	Jag känner en stark gemenskap med människorna i min närhet				
3	När någon söker ögonkontakt försöker jag sällan titta bort för att undvika deras blickar				
4	Jag brukar sällan ifrågasätta andra människors handlingar				
5	Det är sällan jag försöker tiga ihjäl konflikter				
6	Jag blir sällan spänd när jag råkar göra bort mig				

Nr	Fråga	1	2	3	4
7	Det är sällan jag känner att jag inte lyckas utträtta det jag har tänkt mig				
8	Även om jag är nervös så försöker jag inte dölja det				
9	Jag drar mig för att kritisera andra människor				
10	Det är sällan personer i min närhet inte lyssnar på vad jag har att säga				
11	Jag försöker inte spela lugn när jag är upprörd				
12	När genanta situationer uppstår blir jag sällan tystlåten				

Nr	Fråga	1	2	3	4
13	Jag känner mig sällan övergiven				
14	Jag känner mig respekterad av människorna i min närhet				
15	Det är sällan jag inte vet hur jag ska bete mig i sociala situationer				
16	Det är sällan jag känner mig underlägsen någon annan				
17	Jag känner mig sällan sårad av människor i min närhet				
18	Jag känner mig sällan avvisad				

Nr	Fråga	1	2	3	4
19	Jag brukar stirra på andra när jag är arg				
20	När jag rodnar så gör jag allt i min kraft för att dölja det				
21	När något dåligt händer lägger jag ofta över ansvaret på andra människor				
22	När jag hamnar i en jobbig diskussion försöker jag ofta byta ämne				
23	Det känns ofta som att jag inte har någon kontroll över mitt liv				
24	När jag hamnar i en konflikt så ler jag ofta, trots att jag inte alls är glad				

Sida 3.

Nr	Fråga	1	2	3	4
25	I samtal kan jag ofta komma på mig själv med att avbryta den jag talar med, för att jag har något viktigare att säga				
26	Det händer att jag pressar personer i min närhet med att säga upp bekantskapen, om de inte gör som jag vill				
27	När någon pratar med mig så brukar jag titta åt ett annat håll, så att jag kan tänka efter innan jag svarar				

Nr	Fråga	1	2	3	4
28	När någon upptäcker ett misstag jag gjort känner jag mig ofta olustig till mods				
29	I en spänd situation så känner jag mig vanligtvis tom inombords				
30	När en konflikt uppstår händer det lätt att jag känner mig förödmjukad				
31	I vardagliga samtal använder jag ofta en sarkastisk ton				
32	Det känns ofta som att jag inte kan leva upp till andras förväntningar på mig				
33	Det känns ofta som att andra är ute efter att göra mig till åtlöje				

Nr	Fråga	1	2	3	4
34	I jobbiga situationer känner jag mig ofta handlingsförlamad				
35	Jag känner mig ofta utfryst				
36	Jag blir ofta väldigt nervös när andra märker att jag misslyckats med något				
37	När jag är i en grupp så känner jag mig ofta som en enkel måltavla för andras kritik				
38	Jag har lätt för att känna mig förolämpad när jag hamnar i diskussioner				
39	Det känns ofta som att andra tycker att jag verkar konstig				

Nr	Fråga	1	2	3	4
40	Jag funderar ofta över vad andra människor vill få ut av att tala med mig				
41	När jag blir arg kan jag ofta komma på mig själv med att knyta nävarna				
42	Jag känner mig ofta ensam				
43	Jag försöker ofta skämta bort jobbiga diskussioner				
44	Jag har lätt för att känna mig skamsen				

Tack för din hjälp, var vänlig och kontrollera så du inte har glömt att kryssa i någon ruta. Ha en God Jul och ett Gott Nytt År!

7.2. Tabeller som refereras till i resultatavsnittet (Tabeller 1-5).

Här presenteras resultaten koncist och korrekt, för ett kommunicerbart resultat se resultatavsnittet.

Tabell 1. Vilka svarsalternativ respondenterna valde i giltiga procent. Antal respondenter som besvarat påståendet visas under totalt (n = 176).

Nr	Svarskategorier				Totalt
	0	1	2	3	
3	30.3	36.0	21.7	12.0	175
4	7.4	38.6	40.9	13.1	176
8	8.0	35.1	38.5	18.4	174
9	18.9	39.4	32.0	9.7	175
19	41.9	33.7	18.6	5.8	172
20	28.2	29.8	28.2	13.8	174
21	37.7	49.2	11.4	1.7	175
24	36.8	35.1	20.1	8.0	174
25	19.6	33.3	37.9	9.2	174
26	94.8	4.6	0.6	0	174
27	46.5	37.8	10.5	5.2	172
31	31.4	37.7	22.9	8.0	175
40	41.7	34.3	18.3	5.7	175
41	61.6	20.4	14.5	3.5	172

Person Separation Index (PSI) hade ett lågt värde ($r_{\beta} = 0.4725$), vilket indikerar att mätinstrumentet fungerar dåligt för att urskilja respondenternas förmåga längs den latent egenskapen (skam). Att respondenternas standardavvikelse (0.460) är mindre än standardavvikelsen (0.701) för trösklarna betyder att trösklarna sprider ut sig mer längs kontinuumet än vad respondenterna gör. Det finns ett glapp vid -2 logits där respondenternas placering inte matchas av någon tröskel. Respondenternas medelvärde (-0.712) var lägre än trösklarnas medelvärde (0), vilken är en indikation på att påståendena verkar vara för svåra att få poäng på för respondenterna och att påståendena inte matchar respondenternas förmåga. Det bekräftas av frekvensfördelningen (Tabell 1 i bilagan) som visar att majoriteten av respondenterna inte instämde med påståendena (undantagen var påstående 4 och 8 där majoriteten instämde).

Tabell 2. Respondenternas placering (medelvärde, M) och spridning (standardavvikelse, SD) utifrån personfaktorerna kön, utbildning och decennium.

Personfaktor	M	SD
Kön		
Kvinnor	-0.768	0.46
Män	-0.579	0.44
Utbildning		
Psykologi x	-0.686	0.32
Psykologi y	-0.760	0.60
Psykologi z	-0.559	0.32
Sociologi	-0.749	0.40
Socialt arbete	-0.714	0.44
Samhälls- x	-0.726	0.48
Samhälls- y	-0.864	0.60
Decennium		
1960	-0.880	0.96
1970	-0.834	0.43
1980	-0.701	0.47
1990	-0.701	0.45

Kvinnorna (-0.768) placerade sig längre åt vänster längs skalan än männen (-0.579) men kvinnorna (0.46) hade aningen större spridning än männen (0.44) – det skulle kunna indikera att män upplever fler skamkänslor än kvinnor.

Studenter ur urvalsgruppen Samhälls- y (-0.864) indikeras ha lägst grad av skamkänslor men de hade den högsta spridningen (0.60). Studenter ur urvalsgrupp Psykologi z (-0.559) indikeras ha högst grad av skamkänslor – de hade även den lägsta spridningen (0.32).

60-talisterna indikeras ha lägst grad av skamkänslor (-0.880) men de hade högst spridning (0.96). 80- (-0.701) och 90-talisterna (-0.701) indikeras ha högst grad av skamkänslor. Dock har 80-talisterna (0.47) högre spridning än 90-talisterna (0.45).

Tabell 3. Påståendens placeringar (svårighetsgrad), standardiserade residualer, signifikansvärden och centraliserade trösklar. Placeringsvärden med signifikanta avvikelser ($p < 0.05$) och residualer ± 2.5 visas i fet stil. Omvända trösklar visas i kursiv stil.

Nr	Placering	Residual	Signifikans	1	2	3
3	-0.379	0.676	0.120010	-0.379	-0.536	0.216
4	-0.893	0.702	0.554643	-0.893	-1.517	0.140
8	-1.001	0.409	0.196445	-1.001	-1.324	0.188
9	-0.453	0.431	0.734889	-0.453	-1.028	-0.019
19	-0.003	-0.003	0.165086	-0.003	-0.547	-0.064
20	-0.459	0.825	0.170947	-0.459	-0.335	-0.192
21	0.332	1.055	0.160815	0.332	-1.322	0.427
24	-0.188	0.695	0.281995	-0.188	-0.518	0.068
25	-0.433	1.002	0.525854	-0.433	-0.867	-0.372
26	3.210	-0.069	0.221542	<i>3.210</i>	<i>-0.848</i>	<i>-1.731</i>
27	0.122	-0.764	0.125503	<i>0.122</i>	<i>-0.681</i>	<i>0.588</i>
31	-0.206	-0.627	0.172428	-0.206	-0.796	0.040
40	0.034	-1.070	0.003545	0.034	-0.650	-0.009
41	0.317	-0.476	0.122745	<i>0.317</i>	<i>0.054</i>	<i>-0.583</i>

När passformen för data från alla 14 påståenden gentemot rasch modellen hade undersökts fanns det en signifikant item-trait interaction, $X^2(28) = 50.058$, $p < 0.01$. Det indikerar att data har väldigt dålig passform gentemot rasch modellen.

Påstående 4 hade lägst svårighetsgrad (-0.893) och påstående 21 hade högst svårighetsgrad (0.332). Påstående 40 hade den lägsta residualen (-1.070) vilket indikerar att påståendet har tendenser till att överdiskriminera och avvikelser för påstående 40 var signifikant. Påstående 21 hade den högsta residualen (1.055) vilket indikerar underdiskriminering. Alla påståenden utom nr 40 verkar passa raschmodellen.

Tre påståenden (26, 27 och 41) hade omvända trösklar och därför dikotomiserades de tre.

Tabell 4. Analys av varians (ANOVA) av standardiserade residualer. Signifikansvärdena baseras på F-värden för varje påstående inom tre separata analyser baserade på kön, årtionde och utbildning (antal klassintervall = 3). Signifikanta avvikelser ($p < 0.05$) visas i fet stil.

Nr	Signifikansvärden								
	Kön			Decennium			Utbildning		
	Klass intervall	Kön	Kön efter klass	Klass intervall	Dec.	Dec. efter klass	Klass intervall	Utb.	Utb. efter klass
3	0.077088	0.004739	0.865147	0.099141	0.878458	0.946280	0.086654	0.739251	0.453765
4	0.519171	0.712893	0.009624	0.529565	0.714221	0.704124	0.506488	0.104430	0.064280
8	0.049394	0.476261	0.297258	0.043085	0.088535	0.348136	0.055899	0.285331	0.988697
9	0.816614	0.003947	0.240955	0.747336	0.033459	0.966061	0.820027	0.058705	0.595695
19	0.561963	0.675704	0.206627	0.543499	0.112674	0.505495	0.555955	0.733160	0.129358
20	0.586473	0.007210	0.426542	0.542511	0.694686	0.715343	0.563078	0.002554	0.186160
21	0.344194	0.826145	0.772610	0.513401	0.555097	0.836067	0.339960	0.438545	0.470991
24	0.559472	0.245647	0.424677	0.509958	0.118723	0.969072	0.567791	0.483056	0.761091
25	0.624292	0.785055	0.184810	0.624848	0.501222	0.841952	0.626190	0.585945	0.396497
26	0.369240	0.499229	0.717808	0.381522	0.710933	0.958902	0.387207	0.668643	0.981216
27	0.012575	0.582753	0.791574	0.010698	0.038900	0.256422	0.013724	0.363145	0.903703
31	0.268793	0.005055	0.857676	0.310743	0.404888	0.445551	0.284519	0.335506	0.712389
40	0.010578	0.578915	0.033956	0.014935	0.882333	0.421817	0.013031	0.387487	0.783853
41	0.046488	0.651372	0.969313	0.048055	0.596124	0.330335	0.048963	0.872781	0.594578

Analysen utifrån personfaktorn kön visade att 4 påståenden (8, 27, 40 och 41) hade problem, då de hade signifikanta DIF-effekter för klassintervall. Fyra påståenden (3, 9, 20 och 31) uppvisade signifikanta huvudeffekter för kön. 2 påståenden (4 och 40) uppvisade signifikanta interaktionseffekter. Analysen utifrån personfaktorn decennium visade att 4 påståenden (8, 27, 40 och 41) hade problem med signifikanta DIF-effekter för klassintervall och 2 påståenden (9 och 27) uppvisade signifikant huvudeffekt för decennium. Analysen utifrån personfaktorn utbildning visar det sig att fyra påståenden (3, 27, 40 och 41) hade problem med signifikanta DIF-effekter för klassintervall. Ett påstående (20) hade en signifikant huvudeffekt för utbildning. Ett påstående (3) hade en signifikant interaktionseffekt. Fem påståenden (19, 21, 24, 25 och 26) indikeras fungera invariant mellan alla personfaktorer.

Tabell 5. Korrelationsmatris över korrelationen mellan residualerna. Betydande korrelationer ($r \geq \pm 0.3$) visas i fet stil.

Nr	3	4	8	9	19	20	21	24	25	26	27	31	40	41
3	1.00													
4	0.09	1.00												
8	-0.05	-0.18	1.00											
9	-0.09	0.24	-0.10	1.00										
19	-0.28	-0.05	-0.24	-0.03	1.00									
20	0.11	-0.19	0.08	-0.25	-0.03	1.00								
21	-0.31	-0.09	-0.14	-0.17	0.04	-0.07	1.00							
24	0.02	-0.24	-0.06	-0.21	-0.11	0.02	0.04	1.00						
25	-0.14	-0.05	-0.19	0.11	-0.03	-0.14	0.04	-0.22	1.00					
26	-0.02	0.03	-0.07	0.03	0.05	-0.05	0.02	-0.07	0.01	1.00				
27	-0.10	-0.24	0.05	-0.16	-0.02	-0.14	-0.03	-0.02	-0.08	-0.05	1.00			
31	-0.11	-0.08	-0.07	-0.05	-0.15	-0.22	0.01	-0.16	-0.11	-0.02	0.07	1.00		
40	-0.06	-0.20	0.09	-0.24	-0.11	-0.07	-0.09	-0.16	-0.13	-0.11	0.09	0.10	1.00	
41	-0.01	-0.01	-0.16	-0.06	0.03	-0.10	-0.14	-0.06	-0.12	-0.04	-0.19	-0.08	-0.02	1.00

Den enda betydande korrelationen som går att uttyda är den mellan påstående 3 och 21 (-0.31), där de är negativt relaterade till varandra.

Smith's test för strikt endimensionalitet.

Genom att utföra en principiell komponentanalys (PCA) och sortera alla påståenden under den första komponenten (PC1) identifierades två undergrupper av påståenden. Den ena med 5 påståenden (4, 9, 19, 25 och 26) som korrelerade positivt (+ Pos) och den andra med 5 påståenden (8, 20, 24, 27 och 40) som korrelerade negativt (-Neg). Dessa användes för att göra två olika uppskattningar av respondenternas förmåga som därefter testades med oberoende t-test. Två konfidensintervall beräknades därefter för t-värdena, ett för signifikansnivån $p < 0.05$ (5 %) och ett för signifikansnivån $p < 0.01$ (1 %). Antalet signifikanta t-värden får inte överstiga 5 procent. Logiken är att om ett mätinstrument är endimensionellt så spelar det ingen roll vilka påståenden som används för att göra uppskattningar av respondenternas förmågor – om de två undergrupperna av påståenden ger signifikant olika uppskattningar av respondenternas förmåga så är mätinstrumentet inte endimensionellt.

Nästan 10 procent av t-värdena föll utanför det inre konfidensintervallet ($p < 0.05$) varav ca 2 procent utanför det yttre konfidensintervallet ($p < 0.01$). Skalan är med andra ord inte endimensionell.